

ZÁPIS Z OBHAJOBY DISERTAČNÍ PRÁCE

Název práce: Džihád v islámských právních diskurzech
Autorka práce: PhDr. Simona Hlaváčová
Studijní program: P7105 Historické vědy
Obor: XDAA Dějiny a kultury zemí Asie a Afriky
školitel: prof. PhDr. Eduard Gombár, CSc. (Ústav Blízkého východu a Afriky, Filozofická fakulta, Univerzita Karlova)
oponenti: doc. Mgr. Attila Kovács, Ph.D. (Katedra porovnávací religionistiky, Filozofická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislavě)
JUDr. Lenka Bezoušková, LL.M., Ph.D. (Ústav státu a práva, Akademie věd České republiky; Fakulta právnická, Západočeská univerzita v Plzni)
Místo konání: FF UK, Celetná 20, Praha 1, 110 00, místnost č. 238
Přítomni: PhDr. Simona Hlaváčová (kandidátka)
doc. PhDr. Pavel Sládek, Ph.D. (předseda komise pro obhajobu)
Mgr. Ondřej Beránek, Ph.D. (člen komise)
doc. Mgr. Daniel Berounský, Ph.D. (člen komise)
prof. PhDr. Olga Lomová, CSc. (členka komise)
PhDr. Jaroslav Strnad, CSc. (člen komise)
PhDr. Mgr. Jan Zouplna, Ph.D. (člen komise)
prof. PhDr. Eduard Gombár, CSc. (školitel)
doc. Mgr. Attila Kovács, Ph.D. (oponent)
JUDr. Lenka Bezoušková, LL.M., Ph.D. (oponentka)
Mgr. Ivan Kafka (zapisovatel)
Romana Jensenová (pracovnice oddělení vědy FF UK)
hosté

PRŮBĚH OBHAJOBY

- 14:00 Předseda komise doc. Sládek přivítal přítomné a na úvod konstatoval, že hosté nemohou do průběhu obhajoby nijak zasahovat. Předseda komise dále kandidátce představil jednotlivé členy komise a oba oponenty a vyzval školitele, aby seznámil komisi s průběhem studia kandidátky.
- 14:01 Školitel seznámil komisi s kandidátčíným odborným působením. Zdůraznil, že její rigorózní práce Islám v USA byla vydána tiskem. Kandidátka řádně splnila všechny povinnosti, své odborné znalosti si prohlubovala během studií v Leidenu, Londýně a na Právnické fakultě UK, byla řešitelkou projektu Grantové agentury Univerzity

Karlovy. Pro zpracování disertačního tématu měla vynikající předpoklady: výbornou znalost arabštiny a bohaté zkušenosti z terénu (Tunisko, Egypt, Jordánsko). V rámci působení u mezinárodní organizace měla možnost provádět interview s muslimskými radikály. Na práci školitel oceňuje jasnou koncepci, formální stránku hodnotí jako zcela vyhovující. Práce obsahuje citlivé údaje, které by potenciálně mohly být využity jako argumenty pro islamofobní skupiny. Kandidátka prokázala hluboké teoretické znalosti a schopnost samostatné vědecké práce, její disertace přináší řadu nových poznatků.

14:06 Předseda komise poděkoval školiteli a požádal kandidátku, aby v cca 15 minutách představila svou práci.

14:06 Kandidátka si téma zvolila v souvislosti se svým působením v mezinárodní organizaci a v souvislosti s únosy ze strany islámských radikálů, které byly v té době aktuální. Kandidátka se chtěla zaměřit na to, jak islámští fundamentalisté argumentují, především na vztah mezi fiqhem (islámskou právní vědou) a džihádistickými ideologiemi. V pojednání o tzv. klasickém období autorka vybrala autory, jejichž díla představovala milníky ve vývoji džihádistické doktríny, rovněž se snažila pokrýt všechny významné právní školy. Obecná kapitola o islámském právu byla zařazena jako uvedení do dané problematiky a je nezbytná pro pochopení analytických kapitol; má osvětlit, jak se v islámském právu postupuje při formování právního názoru (v sakrálních textech je řada míst, která jsou ve vzájemném rozporu, a islámská právní věda se je pokouší uvést v soulad). V islámském světě ohledně interpretací nepanuje shoda, vedou se debaty ohledně stáří a závažnosti jednotlivých částí. Kandidátka ve své práci chtěla na analýze konkrétních pramenů ukázat, jak se zrodil koncept džihádu. Zdůraznila, že analyzované texty nejsou v islámském světě považovány za texty právní, nýbrž za texty sakrálního charakteru (za „zjevení“). Kandidátka dále shrnula obsahy kapitol věnovaných tzv. klasickému období islámské právní vědy a odůvodnila výběr své metody (komentáře k překladům kandidátka zvolila mj. proto, aby se vyvarovala případnému nařčení z islamofobie, ke kterému by mohlo dojít v případě, že by parafrázovala obsahy textů).

14:21 Prof. Lomová kandidátku upozornila, že by bylo vhodnější, kdyby se spíše než na partikularity zaměřila na obecnější problémy a na závěry, ke kterým došla.

14:21 Kandidátka dále pojednala o vlivném přístupu Júsufo al-Qaradáwího, který se snaží propojit klasickou islámskou právní vědu s mezinárodním právem. Podle její teze se Qaradáwí snaží vytvořit jakousi hybridní teorii, která se projevuje mj. přebíráním termínů z oblasti mezinárodního práva. Kandidátka rovněž poukázala na vliv sekulárních ideologií na Qaradáwího doktrínu, především marxismu (představa džihádu jako revoluce). Kandidátka v závěru poukázala na možnosti dalšího výzkumu svého tématu, jako potřebné vyhodnotila především zkoumání fenoménu islamizace tradičního právního odvětví, které je patrné v současném západním akademickém diskurzu.

14:30 Předseda poděkoval kandidátce za představení práce a vyzval oponenta doc. Kováče k přednesení klíčových částí jeho posudku.

Oponent oceňuje především zpracování třetí kapitoly, kterou hodnotí jako nejpracovanější, kandidátka ovšem mohla přihlédnout také ke Qaradáwího vlastnímu pořadu Šaría a život, rovněž mu v bibliografii chybí monografie Samuela Helftona

z roku 2009. Jinak je seznam citované literatury adekvátní, autorka prokázala solidní znalost primární i sekundární literatury, volba metodologie je v práci náležitě vysvětlena. Oponent rovněž oceňuje obsah kapitoly čtvrté, v němž kandidátka čtenáře seznamuje s Qaradáwího teorií (jde o dosud nezpracované téma). Po formální stránce se v práci objevuje několik menších nedostatků, např. v přepisu arabských jmen nebo ve způsobu citování. Tyto nedostatky byly pravděpodobně způsobeny časovou tísňí a škodí celkovému obrazu práce. Celkově práce splňuje požadavky kladené na disertační práce a oponent ji doporučuje k obhajobě.

14:35 Předseda komise poděkoval doc. Kovácsovi a požádal oponentku dr. Bezouškovou, aby přítomné seznámila se svým posudkem.

Oponentka na úvod upozornila, že k práci přistupovala z pozice právníka, což se od ní pravděpodobně i očekávalo. Společným jmenovatelem jejích kritických připomínek je neprovázanost jednotlivých částí disertační práce, jednotlivé kapitoly by obstály jako samostatná témata. Práci by prospělo, kdyby kandidátka jednotlivé části propojila tak, aby se jednoznačněji podařilo splnit cíl práce, totiž objasnit formování klasické doktríny džihádu. Ve svých analýzách tzv. hadíthů kandidátka často zůstává pouze u komentování struktury jednotlivých textů. Z kandidátčiných definic není příliš jasný vztah mezi náboženským, vnitrostátním a mezinárodním právem. V práci je patrná nedůslednost v zacházení s právními pojmy, některé termíny jsou zaměňovány, což je vzhledem k absolvovanému právníckému vzdělání kandidátky překvapivé. Oponentka oceňuje zařazení překladových pasáží, patří k nejlepším částem práce.

14:42 Předseda komise poděkoval oponentce a vyzval kandidátku, aby se vyjádřila k připomínkám obsaženým v posudcích.

Kandidátka poděkovala za oba posudky.

Chyby v citování byly částečně způsobeny technickými problémy, mimo jiné potíže s generátorem citací. Kandidátka vypracovala errata, v nichž uvádí na pravou míru formální nedostatky a objasňuje některé skutečnosti, které ve svém posudku zmiňuje dr. Bezoušková.

K posudku oponenta kandidátka uvedla, že s Qaradáwího pořady na kanálu Al-Džazíra pracovala, ovšem v archivu nenalezla žádný, který by byl relevantní pro její téma.

Kandidátka si doplnila znalost doporučené monografie o Qaradáwím. Autor podobně jako ona Qaradáwího nehodnotí jako liberála, jak je to časté v západním akademickém světě (jeho „modernismus“ podle kandidátky není liberálního typu). Kandidátka dále pojednala o návaznosti Qaradáwího myšlenek na klasiky politického islámu.

V reakci na posudek dr. Bezouškové kandidátka vyjádřila překvapení, že bez komentáře zůstaly pasáže věnované mezinárodnímu právu a jeho fúzi s islámským právem u Qaradáwího.

14:48 Předseda komise kandidátku upozornil, že by měla spíše reagovat na připomínky z posudků. Kandidátka reagovala, že by se ráda vyjádřila k tomu, co zaznělo od oponentky během obhajoby, k oponentčinu posudku kandidátka vypracovala zvláštní materiál. Předseda komise odvětil, že hodnocení je primárně kandidátčina

disertační práce. Kandidátčin dodatečný materiál nyní komise studovat nemůže, jakkoliv je chvályhodné, že jej kandidátka vypracovala.

14:48 K výtce ohledně nedostatečného přihlížení k sekundární literatuře kandidátka uvedla, že se v práci zaměřila na interpretaci pramenů, sekundární literatura byla citována především tehdy, když se kandidátka rozcházela s tradičními výklady. Pro islamologa by podrobnější odkazování k sekundární literatuře bylo považováno za zbytečné objevování objeveného.

Kandidátka uvedla, že v oponentčině posudku se na několika místech pracuje s tvrzeními, která nejsou obsažena v textu práce, proto by tato místa chtěla uvést na pravou míru, jelikož členové komise pravděpodobně četli spíše posudek než celou práci.

14:50 Doc. Lomová konstatovala, že členové komise práci četli a že není smysluplné, když kandidátka vychází z předpokladu, že její práce nebyla pochopena.

Kandidátka namítla, že toto nepředpokládá. V oponentčině posudku je řada výtek, které není možno během obhajoby detailněji probrat, proto kandidátka vypracovala dodatečný materiál. Dále uvedla, že řada oponentčiných připomínek se týká záležitostí, kterými se její práce zabývá jen okrajově.

Kandidátka uvedla, že oponentka v posudku kandidátčino téma vynecháním dvou adjektiv rozšiřuje, že při citování její práce na jednom místě zaměňuje podmínky a že některá tvrzení nesprávně interpretuje (moderními interpretacemi kandidátka označuje interpretace vázané na státní právo nebo na různé ideologie, ne interpretace vycházející z práva muslimských zemí, jak tvrdí oponentka). Kandidátka se domnívá, že v tomto ohledu by posudek měl být přesnější.

14:55 Předseda komise uvedl, že v oponentčině posudku vidí dvě roviny připomínek: rovinu obecnou (koncepční) a rovinu konkrétních výtek. Kandidátka se nemusí vyjadřovat k jednotlivostem, ale bylo by dobré, kdyby reagovala na připomínky obecného typu, např. k nejednotné terminologii.

14:56 K otázce překladu terminologie kandidátka uvedla, že nelze předpokládat, že by nesjednocená terminologie islámského práva měla přesné ekvivalenty v českém občanském právu. Dále uvedla, že změna v českém právním řádu a v české právní terminologii by neměla mít vliv na popis reálií jiného právního systému.

15:02 Oponentka reagovala, že problematický byl nejen překlad arabské terminologie, ale i nekonzistentnost v terminologii české, autorka např. používá neobvyklý termín způsoblost (bez doplněné vazby).

15:05 Prof. Lomová konstatovala, že výběr termínů při překladu je třeba učinit transparentním, volbu jednotlivých termínů je třeba čtenáři vysvětlit. Kandidátka mohla k práci např. připojit slovníček.

Dr. Strnad se zaměřil na překlad konkrétního termínu (arabský ekvivalent pro odcizení/zcizení/krádež). Kandidátka k interpretaci dr. Strnada namítla, že daný pojem nelze překládat jako krádež, jelikož pro ten má arabština jiný pojem. Prof. Lomová konstatovala, že toto vysvětlení mělo být uvedeno v práci.

15:12 Předseda komise konstatoval, že kandidátka měla výběr právnických termínů při překladu nějak komentovat, tyto termíny totiž bývají obvykle chápány v určitém

významu a jejich neobvyklé užití může čtenáře znejistit. Disertační práce má možnost prakticky neomezeného doplňujícího aparátu, který by mohl případnou významovou ambivalenci minimalizovat, předložená práce však těchto možností nevyužívá.

- 15:16 Kandidátka uvedla, že v oponentčině posudku je jí vytýkáno užívání některých konceptů, které jsou ovšem v současné právní vědě běžné, např. v pracích prof. Aleše Gerlocha (dělení na právní systémy v právní komparatistice apod.). Kandidátka se poté zevrubně vyjádřila k užívání pojmu způsobilost a osvětlila, proč se rozhodla pro výběr tohoto termínu.
- 15:26 Prof. Lomová zopakovala, že nakládání s terminologií by bylo bývalo vhodné (třeba i na začátku každé kapitoly) osvětlit. Oponentčiny výtky nevycházejí z toho, že by nechtěla textu práce porozumět, ale protože je v ní užíváno termínů nezvyklým způsobem, aniž by to bylo reflektováno.
- 15:28 Předseda komise ukončil část, v níž kandidátka reagovala na posudky, a otevřel diskuzi.
- 15:29 Dr. Zouplna konstatoval, že třístránkový závěr nepovažuje za adekvátní, postrádá zhodnocení toho, k čemu kandidátka dospěla, a dotázal se kandidátky, proč se tradičního závěru ve své práci vzdala. Kandidátka odpověděla, že považovala za účelné v závěru poukázat na problematičnost současného akademického diskurzu o islámu.
- 15:34 Předseda komise konstatoval, že kolegyně neodpověděla na otázku, proč práce nemá klasický závěr. Kandidátka opověděla, že zvolila strukturu práce, která je možná v českém prostředí netradiční: na začátku každé kapitoly stanovuje dílčí cíl a na konci každé kapitoly své výsledky resumuje.
- 15:35 Školitel uvedl, že závěr je možno pojmout dvojím způsobem, buď resumovat, nebo nastínit další možnosti výzkumu. Autorka si zvolila druhou možnost, což je zcela relevantní.
- 15:35 Dr. Zouplna konstatoval, že stejný problém jako se závěrem má i s úvodem. Kandidátka v úvodu uvádí jednu klíčovou tezi, což se mu na disertační práci zdá poněkud málo. Kandidátka málo akcentuje, v čem je individuální přínos její práce. Značná část úvodu je heslovitě komentovanou bibliografií, kandidátka si měla vybrat několik klíčových prací, které měla okomentovat a jasně říct, kterou cestou se ve svém výzkumu bude ubírat.
- Předseda komise se vyjádřil v podobném duchu, doc. Berounský uvedl, že v práci postrádá zevrubnější objasnění zvolené metodologie.
- 15:40 Kandidátka uvedla, že pro orientaci v jejím tématu je klíčové, aby se čtenář zorientoval v otázkách islámského práva. Kritika dosavadních přístupů k předmětu je relevantním přístupem a může být přínosná pro čtenáře, kteří se chtějí tématem zabývat podrobněji.
- 15:42 Předseda komise tyto pasáže hodnotí jako cenné, avšak do práce jsou začleněny nestandardním způsobem. Dále uvedl, že po formální stránce je práce pod úrovní bakalářské práce, řada typografických a jiných chyb znesnadňuje porozumění textu. Předseda komise se kandidátky dále zeptal na objasnění zvolené metodologie, která se zdá být formulována pouze jedinou větou na s. 11 práce.

- 15:45 Kandidátka uvedla, že v práci použila analyticko-věcnou metodu. Zaměřila se na konkrétní koncepty a analyzovala jejich pojetí u jednotlivých autorů. Podstatou věcné metody je problémové zaměření, tj. omezení historicko-kontextových informací.
- 15:49 Dr. Strnad zdůraznil, že při posuzování právních předpisů je třeba vzít v úvahu aplikaci těchto předpisů (to, jak byly uplatňovány v praxi). O tomto se čtenář v práci mnoho nedozví.
- 15:52 Prof. Lomová připojila zobecňující připomínku. Práce je podle ní velmi bohatá na informace, kandidátka i během obhajoby prokázala obeznamenost s tématem. V práci však chybí jasně stanovená výzkumná otázka, která by jednotlivé části práce sjednocovala.
- 15:54 Oponent konstatoval, že on ze svého pohledu v práci určitou linku vidí, třebaže pro některé čtenáře nemusí být explicitní.
- Kandidátka reagovala, že členění do relativně samostatných kapitol bylo dáno mimo jiné i povahou materiálu. Kandidátka nechtěla vytvářet umělé spojnice mezi klasickými texty a současnými džihádistickými teoriemi tam, kde ve skutečnosti nejsou.
- Doc. Sládek reagoval, že je přece úkolem badatele, aby našel způsob, jak popsat množinu skutečností, jež je v některých ohledech disparátní, nelze se vymlouvat na charakter materiálu. Způsob prezentace materiálu v práci není standardní, ač k tomu není důvod. Lze se tázat, zda práce byla správně zadána a zda by nebylo bývalo vhodnější podrobněji rozpracovat např. Qaradáwího teorii.
- 15:59 Kandidátka namítla, že pak by se vytratil hlavní přínos její práce, musela by se vzdát jakékoliv komparace.
- Prof. Lomová zopakovala, že v práci řada věcí není explicitně řečena.
- Kandidátka namítla, že pro islamologa je práce srozumitelná.
- 16:00 Host prof. Kropáček se s tímto tvrzením ztotožnil a požádal, aby jeho připomínka byla zaprotokolována.
- Předseda komise požádal o zaznamenání skutečnosti, že se jeden z hostů pokusil vmísit do debaty.
- Prof. Lomová se kandidátky dotázala, kolik je v České republice islamologů, a na tento dotaz navázala poznámkou, že autor může buď psát v angličtině pro úzký okruh odborníků, nebo v češtině pro širší okruh čtenářů. Pokud si kandidátka zvolila češtinu, měla by psát tak, aby jejímu textu porozuměl i neislamolog. V současné podobě je práce pro čtenáře nekonzistentní.
- Oponent uvedl, že autorka mohla být explicitnější, avšak zároveň se nedomnívá, že by práce byla nesrozumitelná.
- 16:03 Dr. Beránek vyjádřil nesouhlas s tvrzením, že by neexistovala literatura kriticky reflektující Qaradáwího, a zmínil některé práce. Dále kandidátce vytkl, že v seznamu literatury uvádí položky, které necituje. Kandidátka namítla, že nejde o seznam citované, ale prostudované literatury, která může sloužit jako vodítko pro

další badatele, kteří by se chtěli zabývat příslušnými tématy. Kandidátka dále uvedla, že Jacksonova práce není kritickou reflexí.

Dr. Beránek konstatoval, že kandidátka nevysvětluje řadu věcí, které nemusí být jasné dokonce ani islamologům, např. by si zasloužilo objasnit, proč byl jako téma jedné z hlavních kapitol zvolen právě Qaradáwí.

Kandidátka namítla, že tuto volbu v práci zdůvodňuje (explicitně zmiňuje Qaradáwího inovativnost).

16:11 Dr. Strnad poznamenal, že by si zasloužily rozvést současné vlivy na džihádistské myšlení.

Kandidátka odvětila, že má toto téma zpracováno, ale v práci jej nerozváděla záměrně, mimo jiné proto, že je relativně slušně popsáno v sekundární literatuře.

16:14 Předseda komise uzavřel diskuzi a požádal kandidátku, hosty a zapisovatele, aby opustili místnost.

17:05 Předseda komise seznámil kandidátku s výsledkem tajného hlasování:

Přítomno členů komise:	6
Hlasů pro:	1
Hlasů proti:	5

Předseda komise konstatoval, že práce byla klasifikována stupněm „neprospěla“. Dále pak shrnul tři základní okruhy, kterými se komise zabývala: disertační práce samotná, způsob obhajoby a celková erudice kandidátky. Předseda komise uvedl, že nemá žádnou pochybnost o erudici kandidátky, její práce ovšem nemá náležitosti standardní disertace, především v ní absentuje jednoznačně popsaná metodologie a teze, které by spojovaly jednotlivé části práce. Během obhajoby se ukázalo, že kandidátka si těchto nedostatků není zcela vědoma.

Kandidátka požádala, aby k materiálům z obhajoby byl rovněž připojen materiál, který vypracovala a dobrozdání k překladům.

Předseda komise všem poděkoval za účast a ukončil obhajobu.

Zapsal: Mgr. Ivan Kafka

Podpis předsedy komise:

doc. PhDr. Pavel Sládek, Ph.D.

Podpis dalšího člena komise:

.....

.....